שם: _____ כיתה: _____ תאריך: _____

עברית ולשון · תחביר · צירוף שמני · כיתה י'

סמיכות או שם עצם + שם תואר? דף תרגול להבחנה

נוצר בבינה מלאכותית · עבודה מקורית לתרגול.

📘 תזכורת: שני סוגים של צירוף שמני

גם ב**סמיכות** וגם בצירוף של **שם עצם + שם תואר** המילה הראשונה היא הגרעין, והמילה השנייה היא לוואי שמוסיף עליו מידע. ההבדל הוא בסוג הלוואי: בסמיכות הלוואי הוא **שם עצם** (הסומך), ובצירוף השני הוא **שם תואר**. דוגמה: **ארוחת ערב** (סמיכות) מול **ארוחה קלה** (שם עצם + שם תואר).

המבחן	סמיכות: ארוחת ערב	שם עצם + שם תואר: ארוחה קלה
1. **התאמה** במין ובמספר	לא חייבת: ארוחה (נקבה) ערב (זכר)	חובה: ארוחה (נקבה) קלה (נקבה)
2. **יידוע**: איפה ה"א הידיעה?	רק לפני המילה השנייה: ארוחת **ה**ערב	לפני שתי המילים: **ה**ארוחה **ה**קלה
3. **ריבוי**: מה משתנה ברבים?	רק המילה הראשונה: ארוחות ערב	שתי המילים: ארוחות קלות
4. הכנסת **"של"**	בדרך כלל אפשר: הארוחה של הערב	אי אפשר: הארוחה של קלה ✗
5. הוספת **"מאוד"**	אי אפשר: ארוחת ערב מאוד ✗	אפשר: ארוחה קלה מאוד
6. **צורת המילה הראשונה**	לפעמים משתנה: ארוחה ← ארוחת	לא משתנה: ארוחה קלה

💡 מבחן אחד לא תמיד מספיק. למשל, ב"שעון קיר" צורת המילה הראשונה לא משתנה, ו"שעון" ו"קיר" שניהם זכר יחיד. לכן כדאי לבדוק עוד מבחן: **שעון הקיר** (ולא: השעון הקיר).

חלק א: מכירים את המבחנים (רמה 1)

1. השלימו את הכללים.

א. בסמיכות, ה"א הידיעה באה לפני המילה _____.
ב. בצירוף של שם עצם + שם תואר, שם התואר מתאים לשם העצם ב_____, ב_____ וביידוע.
ג. ברבים, בסמיכות משתנה רק המילה _____.
ד. את המילה "מאוד" אפשר להוסיף אחרי _____ ולא אחרי סומך.

2. סמנו ✓ בעמודה המתאימה.

הצירוף	סמיכות	שם עצם + שם תואר
חולצת כותנה		
חולצה לבנה		
מורה דרך		
מורה ותיק		
גינת ירק		
גינה ירוקה		
שעון קיר		

שעון מדויק		
ספרי היסטוריה		
ספרים היסטוריים		

3. בחרו שלושה צירופים מהטבלה בשאלה 2, ולכל אחד כתבו באיזה מבחן השתמשתם ואיך הוא נראה. דוגמה: "גינה ירוקה": מבחן "מאוד": גינה ירוקה מאוד. אפשר, ולכן זה שם עצם + שם תואר.

חלק ב: מפעילים את המבחנים (רמה 2)

4. הוסיפו ה"א הידיעה במקום הנכון.

הצירוף	עם ה"א הידיעה
חולצת כותנה	
חולצה לבנה	
מורה דרך	
שעון מדויק	
בתי קפה	
קפה חם	

5. כתבו כל צירוף ברבים.

ביחיד	ברבים
גינת ירק	
גינה ירוקה	
שעון קיר	
מורה ותיק	

6. באילו צירופים אפשר להוסיף "מאוד"? סמנו, והסבירו מה זה מלמד על סוג הצירוף.

הצירוף	אפשר להוסיף "מאוד"?
חולצה לבנה	
שעון קיר	
מורה ותיק	
חולצת כותנה	

7. כתבו כל צירוף בעזרת "של". אם אי אפשר, סמנו ✗.

הצירוף	עם "של"
מכונית המנהל	
מכונית חדשה	
תיק התלמידה	
תיק כבד	

8. בכל צירוף יש שגיאה. כתבו אותו נכון, ונמקו בעזרת אחד המבחנים.

הצירוף השגוי	התיקון	הנימוק
הארוחת ערב		
חולצות כותנות		
שעונים קיר		
הכוס תה		

חלק ג: מקרים מבלבלים (רמה 3)

9. בכל זוג, כתבו איזה צירוף הוא סמיכות ואיזה שם עצם + שם תואר, ומה ההבדל במשמעות (אם יש).

הזוג	סוג כל צירוף	ההבדל במשמעות
איש צבא / איש צבאי		
תמונת ילדות / תמונה ילדותית		
יום שמש / יום שמשי		

10. בצירוף "עצי האלון העתיקים", מי עתיק: העצים או האלון? איך יודעים?

11. כתבו את הצירוף "מורת הכיתה" עם שם התואר "חדש" כך שיהיה ברור ש**המורה** חדשה. אחר כך כתבו אותו כך שיהיה ברור ש**הכיתה** חדשה. למה "מורת הכיתה החדשה" לבד לא מספיק ברור?

12. סמיכות שהמילה הראשונה בה היא שם תואר: בצירוף "ילד טוב לב", מהו הנסמך ומהו הסומך? מה ההבדל בין "טוב לב" לבין "לב טוב"?

חלק ד: בתוך טקסט וכתיבה

13. קראו את הקטע, ומיינו את שמונת הצירופים המסומנים בקו לשתי קבוצות: סמיכות, ושם עצם + שם תואר.

בטיול השנתי ביקרנו בגן לאומי יפה. ליד שער הכניסה חיכה לנו מדריך צעיר. הוא סיפר לנו על עצי האלון ועל מעיין קטן שנובע בין הסלעים. בסוף היום ישבנו על ספסלי עץ, אכלנו ארוחת צהריים ושתינו מים קרים.

סמיכות	שם עצם + שם תואר

14. יש מי שחושבים שבצירוף "בית חולים" המילה "חולים" היא שם תואר. הוכיחו בעזרת שני מבחנים שזו סמיכות.

15. לכל אחת מהמילים **חלון**, **שיר**, **שמלה** כתבו צירוף סמיכות וצירוף של שם עצם + שם תואר. אחר כך כתבו משפט אחד שיש בו גם סמיכות וגם שם תואר.

כרטיס יציאה: המבחן שהכי עזר לי להבחין: _____, כי _____